

Sygn. akt I ACa 314/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 października 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Bogusław Dobrowolski (spr.)
Sędziowie	:	SSA Jarosław Marek Kamiński SSA Bogusław Suter
Protokolant	:	Iwona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 10 października 2019 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) **S.A. w W.**

przeciwko **A. W.**

o zapłatę

na skutek apelacji **pozwanego**

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 11 marca 2019 r. sygn. akt I C 461/18

I. **oddala apelację;**

II. **odstępuje od obciążania pozwanego kosztami procesu w postępowaniu apelacyjnym na rzecz powoda;**

III. **nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Białymstoku na rzecz adwokata M. F. kwotę 2.700 zł, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu odwoławczym.**

B. J. M. B. S.

UZASADNIENIE

Powód (...) S.A. w W. wniósł o zasądzenie od **A. W.** kwoty 112.888,56 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 13 maja 2017 r. tytułem niespłaconych zobowiązań wynikających z umowy kredytowej z dnia 26 lipca 2013 r. w

rachunku bieżącym. Podał, że na kwotę dochodzoną pozwem składają się: 102.136,22 zł - należność główna, 5.877,58 zł - odsetki umowne, 2.876,76 zł - odsetki umowne karne i 1.998 zł - koszty, opłaty i prowizje.

Pozwany A. W. wniósł o oddalenie powództwa. Twierdził, że umowa kredytu była nieważna, albowiem z uwagi na schizofrenię paranoidalną w momencie zawierania umowy znajdował się on w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli.

Wyrokiem z dnia 11 marca 2019 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 112.888,56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 13 maja 2017 r.; zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 11.062 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym 5.417 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego; odstąpił od obciążania pozwanego pozostałymi brakującymi kosztami sądowymi; nakazał wypłacić ze Skarbu Państwa na rzecz adw. M. F. kwotę 3.600 zł powiększoną o kwotę podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Orzeczenie to zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

W dniu 26 lipca 2013 r. A. W. zawarł z (...) S.A. umowę kredytową w rachunku bieżącym nr (...) w kwocie 100.000 zł, na okres 12 miesięcy z przeznaczeniem na finansowanie prowadzonej działalności gospodarczej. W § 10 ust. 1 umowy ustalono, że okres jej obowiązywania będzie automatycznie przedłużany o kolejne 12 miesięcy, przy zachowaniu dotychczasowej wysokości kredytu, w sytuacji spełniania warunków określonych w umowie. W myśl § 12 ust. 2 pkt. 2 w zw. z § 13 ust. 5 w przypadku niespłacenia wymagalnych należności w terminie, bank upoważniony było do wypowiedzenia umowy, za 30 dniowym okresem wypowiedzenia. Zgodnie z § 13 ust. 9 umowy następnego dnia po upływie okresu wypowiedzenia umowy, bądź nie przedłużenia jej na kolejny okres umowny, wszelkie zobowiązania kredytobiorcy wynikające z umowy stają się wymagalne w całości.

W związku z tym, że od sierpnia 2013 r. pozwany utrzymywał stałe, ujemne saldo kredytowe na rachunku, pismem z 28 października 2016 r. Bank wypowiedział umowę kredytu.

W 2017 r. u A. W. zdiagnozowano schizofrenię paranoidalną.

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Wskazał, że zgodnie z art. 82 k.c. nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych.

W związku z tym, celem ustalenia czy w chwili zawierania umowy A. W. miał zachowaną pełną świadomość, czy też znajdował się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu psychiatrii I. O.. Z opinii tej wynikało, że pozwany zaczął chorować w 2017 r. i brak jest obiektywnych przesłanek do uznania, że choroba mogła rozwinąć się wcześniej. Przychylając się do wniosków płynących z tej opinii, Sąd jednocześnie oddalił wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego.

W rezultacie uznał, że nie zasługują na uwzględnienie zarzuty pozwanego dotyczące nieważności umowy kredytowej. Zauważył, że brak jest dowodów, iż pozwany doświadczał objawów chorobowych jeszcze przed 2017 r., a tym bardziej w dacie zaciągania zobowiązań kredytowych. Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia wskazał art. 353¹ k.c. w zw. z § 13 ust. 1 umowy kredytu.

O kosztach procesu postanowił w oparciu o art. 102 k.p.c., wskazując że z uwagi na okoliczności sprawy, zachodzą podstawy do obciążenia pozwanego jedynie część kosztów poniesionych przez powoda.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany, który zarzucił Sądowi I instancji naruszenie art. 227 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. przez przyjęcie, że opinia biegłego z zakresu psychiatrii jest pełna, logiczna i spójna, pomimo że z materiału dowodowego zebranego w aktach sprawy wynika, iż w chwili zawierania umów znajdował się on w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Wnosiła o zmianę wyroku przez oddalenie powództwa. Domagał się również dopuszczenia dowodu z opinii innego biegłego sądowego z zakresu psychiatrii.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Wbrew zapatrywaniom skarżącego, Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, które są rezultatem właściwej i rzetelnej oceny dowodów odpowiadającej wymogom art. 233 § 1 k.p.c. Z uwagi na powyższe Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne poczynione w sprawie ustalenia faktyczne, które przez to stają się integralną częścią poniższych rozważań. Jednocześnie nie ma konieczności ich ponownego, szczegółowego przytaczania.

Podkreślić jedynie należy, że ramy swobodnej oceny dowodów określone są przez wymogi procedury, zasady doświadczenia życiowego, reguły logicznego myślenia i pewien poziom świadomości prawnej, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków i wążąc ich moc oraz wiarygodność odnosi je do pozostałego materiału w sprawie. W określonych powyżej ramach decyduje zatem przekonanie sądu nie zaś strony. Nie jest tym samym wystarczające jedynie przeświadczenie strony o innej niż przyjął sąd wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie, niż ocena sądu. Dla podważenia dokonanej przez sąd oceny dowodów oraz poczynionych w oparciu o nią ustaleń nie wystarczy zatem wskazać, że zgromadzone dowody pozwalają na wyciągnięcie odmiennych wniosków co do okoliczności faktycznych danej sprawy. Skuteczne postawienie zarzutu odnośnie przeprowadzonej przez sąd oceny dowodów wymaga wykazania, przy posłużeniu się wyłącznie argumentami jurydycznymi, że sąd naruszył ustanowione zasady oceny wiarygodności oraz mocy dowodów, a naruszenie to miało wpływ na wynik sprawy. Takich zarzutów powód natomiast nie przedstawił.

Argumenty zawarte w apelacji w swej istocie zmierzają bowiem do zakwestionowania dokonanej przez Sąd Okręgowy wykładni przepisu art. 82 k.c. Zdaniem autora apelacji, już samo ustalenie, że u A. W. zdiagnozowano chorobę psychiczną w postaci schizofrenii paranoidalnej w związku z czym kilkakrotnie był hospitalizowany, stanowi przesłankę stwierdzenia nieważności umowy kredytu bankowego, gdyż potwierdza, iż w trakcie jej zawierania znajdował się w stanie całkowitego braku świadomości co do znaczenia podejmowanej czynności prawnej.

Odnosząc się do tak skonstruowanego zarzutu, wskazać należy, że zgodnie z art. 82 k.c., nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego zaburzenia czynności psychicznych. Przyjmowane jest w orzecznictwie, że stan wyłączający świadomość, to brak rozeznania, niemożność rozumienia zachowań własnych i zachowań innych osób, niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania. Musi on wynikać z przyczyny wewnętrznej, a zatem z położenia, w jakim znajduje się osoba składająca oświadczenie woli, a nie z okoliczności zewnętrznych, w jakich się znalazła. Uregulowana w tym przepisie wada oświadczenia woli obejmuje dwa różne stany, które mogą występować samodzielnie, ale granica pomiędzy stanem wyłączającym świadome powzięcie decyzji a stanem wyłączającym swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli jest trudna do wyznaczenia. Powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest swobodne, gdy zarówno proces decyzyjny, jak i wyrażenie woli osoby składającej je, nie zostały zakłócone przez przyczyny wewnętrzne, opisane w zdaniu drugim art. 82 k.c. Najczęściej ten brak występować będzie wraz z pewnym ograniczeniem świadomości, nie musi oznaczać całkowitego zniesienia świadomości. Istnienie takiego stanu, który łączy się z brakiem rozeznania, niemożnością rozumienia czynności własnych i innych osób oraz

niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2006 r., IV CSK 7/05, niepubl.).

Kwestia związana z ustaleniem, że oświadczenie woli było wadliwe w rozumieniu art. 82 k.c., jest o tyle ważna, gdyż pociąga za sobą nie tylko nieważność samego oświadczenia woli, ale jednocześnie wywołuje dalsze skutki w postaci zniweczenia powstałego stosunku prawnego. Wobec tego miarodajnych i mających istotne znaczenie dla oceny wytoczonego powództwa ustaleń w sprawie, można dokonać jedynie przy wykorzystaniu dowodu z opinii biegłych dysponującymi wiadomości specjalnych. Problematyka procesu motywacyjnego, poza sytuacjami najprostszymi, gdy wystarczy doświadczenie życiowe każdego dorosłego człowieka, wiąże się bowiem z posiadaniem wiadomości specjalnych z zakresu psychiatrii. Trzeba przy tym podkreślić, że dowód z opinii biegłych sądowych jest dowodem szczególnego rodzaju, który nie może być zastąpiony innymi dowodami, w tym zeznaniami świadków, którzy nie dysponując specjalistyczną wiedzą, polegają tylko na swoich spostrzeżeniach. Nie da się też dokonać rzetelnej oceny stanu zdrowia strony polegając tylko na dokumentacji medycznej, gdyż do jej zrozumienia i wyciągnięcia z niej należytych wniosków niezbędna jest specjalistyczna wiedza medyczna.

W niniejszej sprawie, Sąd Okręgowy w celu dokonania oceny zdolności do świadomego wyrażenia aktów woli przez A. W. w dacie zawierania umowy kredytowej, tj. w dniu 26 lipca 2013 r. skorzystał z właściwego środka dowodowego, tj. opinii biegłego sądowego z zakresu psychiatrii I. O.. Biegła ta w oparciu o zgromadzone w sprawie dowody oraz przeprowadzone badania ustaliła, że w okresie kiedy doszło do zawarcia umowy A. W. nie leczył się psychiatrycznie i brak jest jakichkolwiek dowodów, które wskazywałyby na występowanie u niego objawów choroby psychicznej. Chorobę taką w postaci schizofrenii paranoidalnej rozpoznano u niego zaś w 2017 r. Zauważyła, że z wydanego wówczas zaświadczenia lekarza psychiatry wynika, że najprawdopodobniej objawy choroby rozwijały się już 2-3 lata wcześniej, ale nie można tego obiektywnie potwierdzić. W efekcie biegła stwierdziła, że dostępne w sprawie dowody nie pozwalają na przyjęcie, że w momencie zawierania umowy kredytowej, tj. w dniu 26 lipca 2013 r. A. W. miał w pełni zachowaną świadomość działania i nie znajdował się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli (k. 314 – 321). Wnioski te biegła potwierdziła także na rozprawie, zaś odpowiadając na pytania pełnomocnika pozwanego wyjaśniła, że wobec braku jakiejkolwiek dokumentacji dotyczącej stanu zdrowia pozwanego pochodzącej sprzed 2017 r., obecnie nikt nie jest w stanie stwierdzić, że choroba którą zdiagnozowano mogła rozwinąć się w dacie podpisywania umowy kredytowej (k. 348 – 348 v.).

W oparciu o tak jednoznacznie brzmiące wnioski opinii sporządzonej przez biegłą sądową I. O., Sąd Okręgowy słusznie stwierdził, że zebrany w sprawie materiał dowodowy nie dawał podstaw do uznania, że w dniu zawarcia przedmiotowej umowy, pozwany A. W. nie znajdował się w stanie wyłączającym świadome lub swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Stanowisko to podziela także Sąd Apelacyjny, który końcowo jedynie za zasadne uznaje podkreślić, że opinia sporządzona przez biegłego z zakresu psychiatrii poparta jest wiedzą specjalną, którą nie dysponuje ani Sąd orzekający w tej sprawie, ani strony sporu. W orzecznictwie przyjmuje się, że dowód z opinii biegłego w postępowaniu sądowym jest jedyną drogą pozyskania koniecznych do rozstrzygnięcia wiadomości specjalnych i nie może być zastąpiony inną czynnością dowodową. Podważenie zatem mocy dowodowej opinii poprzez zakwestionowanie wiadomości specjalnych, do których biegli się odwołują, bądź wywodzenie z takiej opinii dalszych wniosków nie może znaleźć aprobaty. W świetle tego stanowiska, wywód skarżącego, kwestionującego wnioski opinii biegłego, bez powołania się na wiedzę specjalistyczną z innego źródła, jawi się jedynie jako polemika podjęta przez stronę niezadowoloną z wniosków opinii.

Wbrew stanowisku skarżącego uznać zatem należało, że postępowanie dowodowe przeprowadzone przez Sąd Okręgowy nie narusza art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 217 k.p.c. Opinia biegłej I. O. sporządzona na potrzeby niniejszej sprawy pozytywnie spełnia kryteria, których mowa w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2000 r., I CKN 1170/98 (OSNC 2001/4/64). Należy przy tym mieć na uwadze stanowisko tego Sądu wyrażone w wyroku z dnia 7 kwietnia 2005 r., II CK 572/04 (zbiór Lex nr 151656), iż specyfika tego dowodu wyraża się w tym, że sfera merytoryczna opinii kontrolowana jest przez sąd, który nie posiada wiadomości specjalnych, w istocie tylko do zgodności z zasadami doświadczenia życiowego, wiedzy powszechnej oraz logicznego myślenia. Analizowana opinia biegłego dawała podstawy do końcowych wniosków zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, w szczególności

że została sporządzona po przeprowadzeniu badania pozwanego, a także dokumentacji lekarskiej oraz wyczerpująco uzasadniona. Słusznie zatem Sąd Okręgowy oparł się o nie ustalając stan faktyczny sprawy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji nie miał obowiązku przeprowadzenia dowodu z opinii kolejnego biegłego, ponieważ do dowodu z opinii biegłego nie mogą mieć zastosowanie wszystkie zasady prowadzenia dowodów, a w szczególności art. 217 § 1 k.p.c. W odmiennym bowiem przypadku zobligowany byłby do przeprowadzenia dowodów z wszelkich możliwych biegłych, by się upewnić, czy niektórzy z nich nie byłiby takiego zdania jak strona (Kodeks postępowania cywilnego - komentarz, Wyd. Prawnicze, W-wa 2006, tom I, str. 286). W orzecznictwie sądowym od dawna ugruntował się pogląd, że samo niezadowolenie strony z opinii biegłego i nadzieja, że inny biegły wyda opinię korzystniejszą z punktu widzenia niezadowolonej strony nie jest wystarczającą podstawą do uwzględnienia wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii innego biegłego (por. orzeczenia SN: II CR 5/74 – Lex nr 7407, II CR 817/73 – Lex nr 7404, II CKN 639/99 – Lex nr 53135, II UKN 191/98 – OSNP 1999/17/560). Domagając się jego przeprowadzenia strona winna wskazać na konkretne wadliwości dotychczas przeprowadzonego dowodu, czy też wykazać nieobiektywizm biegłych. Takiego uzasadnienia wniosek powoda zgłoszony przed Sądem I instancji nie zawierał.

W efekcie stwierdzić należy, że kwestionowane przez pozwanego orzeczenie Sądu I instancji w pełni odpowiada prawu. Z całą stanowczością trzeba zaakcentować, iż ujawnione w u pozwanego schorzenie w postaci choroby psychicznej i jego wpływ na zdolności percepcyjne w dacie zawierania umowy kredytu, zostały ocenione w sposób kategoriyczny co do kwestii kluczowych w świetle art. 82 k.c. O ile bowiem w sprawie było bezsporne, że A. W., co najmniej od 2017 r. choruje na schizofrenię paranoidalną, to jednak zebrane w sprawie dowody nie pozwalają na przyjęcie, że w dacie zawierania umowy kredytowej w powodowym Banku stan jego zdrowia psychicznego nie pozwalał na swobodne kształtowanie swojej woli oraz rozumienie znaczenia podejmowanych czynności i skutków własnego postępowania.

Nie znajdując zatem podstaw do uwzględnienia apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego postanowił zaś zgodnie z art. 102 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. uznając, że sytuacja materialna, a przede wszystkim życiowa pozwanego, stanowią „szczególne okoliczności” uzasadniające odstępianie od zasady odpowiedzialności za wynik procesu.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu orzeczono na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze w zw. z § 8 pkt 6 i § 16 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia z dnia 3 października 2016 r. Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2019 r. poz. 18).

B. J. M. B. S.